

КОМБІНАТОРНЕ ФОРМОУТВОРЕННЯ В ОДЯЗІ НА ОСНОВІ ЕЛЕМЕНТІВ КАТАЛОГУ

У статті досліджується формоутворення костюма на основі каталогу комбінаторних елементів. На основі аналізу особливостей розміщення елементів каталогу розглянуто основні умови та можливі джерела їх створення. Для ефективного використання каталогу потрібне створення системи класифікаційних ознак елементів, приклади якої наведені у статті у вигляді практичних рекомендацій щодо групування та систематизації загальної палітри елементів на сторінках каталогу. Присутній аналіз процесу вибору сіток позиціонування елементів та впливу структури сіток на варіантний склад каталогу. Простежується залежність строків актуальності каталогу в часі від можливих джерел проектних елементів.

Ключові слова: комбінаторний елемент, формоутворення одягу, каталог, сітка позиціонування.

У сучасному проектуванні та дизайні, об'єкти якого найчастіше виготовляються засобами масового виробництва і потребують значних фінансових витрат, комбінаторне формоутворення є особливо актуальним. Серед безлічі предметів, що містять декілька унікальних форм, існують і вироби, структура яких повністю складається з елементів певного типу або модулів. Для проектування таких виробів доцільно використовувати каталоги типових елементів. Комбінаторне формоутворення на основі каталогів є одночасно більш ефективним і більш складним, оскільки потребує особливої уваги на етапі створення палітри елементів.

Дуже часто комбінаторне формоутворення базується на типових елементах, де нові варіанти композиції утворюються через зміну характеристик цих елементів. Але розглядаючи форму костюма в цілому, слід зазначити, що вона складається частіше за все з декількох типових елементів, що пов'язані між собою певною стилістикою та композиційною ідеєю. Комбінаторика з елементами каталогу включає в себе підбір та комбінування різних типових модних елементів в цілісний костюм, що відповідає певній художній ідеї. Окрім вибору сукупностей типових елементів такий вид комбінаторики містить і перетворення елементів через зміну їх геометричних, конструктивних та функціональних властивостей.

Історично існували певні види сукупностей типових елементів, що могли діяти протягом сторіч, вони існують і в сучасній моді, але проявляють себе в окремих асортиментних групах одягу і можуть тривати від одного модного сезону до декількох років. Тому в сучасному проектуванні костюма можна застосовувати комбінаторику на основі елементів каталогу, що представляють основні перспективні модні форми та їх сукупності.

В сучасній науковій літературі комбінаторика формоутворення часто ототожнюється з модульним проектуванням. В будь-якій сфері дизайну існують специфічні типові форми елементів, що можуть використовуватись в комбінаториці. Через аналіз більш складних форм на структурному рівні, можна визначити спільні елементи, що їх утворюють. Більшість із них є сукупністю типових та унікальних елементів, але існують і форми, утворені лише типовими елементами, та навіть форми з обмеженою кількістю типових елементів [1].

Як відомо, використання типових елементів дозволяє налагодити технічні умови, застосовувати специфічні інструменти, позитивно впливати на якість та строки виробництва, але водночас несе певні обмеження в творчий процес проектування. Художник потребує більшої свободи в процесі створення нових об'єктів, в цьому йому сприяє комбінаторика на основі каталогів. На сьогоднішній день існують різні їх види – каталоги конструктивних елементів, морфологічні та стилістичні [2].

Метою даної роботи є розгляд особливостей застосування каталогу комбінаторних елементів в комбінаторному проектуванні костюма та.

Комбінаторика модних форм є ефективним інструментом з широкими можливостями застосування. Одним із її видів є комбінаторика елементів на основі каталогу. Каталог дозволяє класифікувати елементи, підвищує ефективність їх пошуку та створення схем їх позиціонування. Елементи каталогу мають свої властивості та критерії вибору, задачі трансформації. Зазвичай до складу каталогу входить велика кількість елементів, тому через каталог можна створювати різноманітні за стилем та асортиментом костюмні форми, а отже збільшити варіантність проектних рішень.

Окрім особливих видів поділу та класифікації елементів, каталог повинен має певну номенклатуру, тобто кодування, що дозволяє швидко знаходити потрібний елемент. Сторінки каталогу також мають свою структуру та будову, яка може сприяти активізації творчої уваги дизайнера.

Каталог є лише формою організації комбінаторних елементів, але саме ця організованість зумовлює певні закономірності розміщення елементів та їх класифікації.

Особливою характеристикою каталогу комбінаторних елементів костюма є те, що всі елементи в ньому мають своє місце у сітці розміщення і не можуть бути довільно змінені під час позиціонування, як це відбувається з іншими видами елементів. Так при проектуванні з типових елементів, для видовження рукавів достатньо застосування афінної симетрії, а при роботі з каталогами до короткого рукава потрібно під'єднати додаткову деталь. В готовому костюмі на місці з'єднання не обов'язково буде шов, але елементи каталогу будуть об'єднані.

Враховуючі такі специфічні властивості розміщення, слід визначити основне коло джерел первинних елементів. По-перше, це колекції сучасних модних дизайнерів. Оскільки саме відомим кутюр'є належить вибір тих костюмних характеристик, що будуть модними, саме в їх колекціям можна побачити постійне джерело модного матеріалу. Слід зазначити, що при використанні такого першоджерела, початкова форма має бути розкладена на основні складові елементи – силуетні форми, пропорції ліній плечей, талії, стегон, варіанти оформлення горловини та пройми, принципи крою рукавів і т.д. Для створення більш дієвого каталогу, ефективним буде використання в якості джерела одразу декілька колекцій різних дизайнерів. Цікавим матеріалом можуть бути покази високої моди, адже їх елементи часто дуже перебільшені і епатажні, а в повсякденному одязі можуть бути застосовані тільки після етапу перетворення та адаптації.

Враховуючи залежність поділу комбінаторних елементів на частини від обраної сітки позиціонування, можна створити систему комбінаторних елементів, використовуючи сітку в якості засобу морфологічного поділу форми. Прикладом може бути варіант поділу костюма на структурні системи елементів за рівнями обраної сітки – плечовий та середній, поясний асортимент костюма, рукава можуть мати по три рівні.

Під час аналізу первинного матеріалу, як правило відбувається стилізація, і в проектуванні нових моделей беруть участь стилізовані елементи [3]. При втіленні в життя нових сукупностей стилізованих елементів, модель буде значно відрізнитись від первинного джерела стилізації.

У сучасному масовому виробництві, проектним матеріалом можуть бути напрацьовані конструкції минулих років [4]. Це зручно, оскільки для втілення такої колекції в життя потрібно менше витрат на проектування та конструювання. В такому випадку каталог створюють за принципом компліментарності, тобто доповнення. Окрім вже існуючих основних елементів, що є більш класичними, до складу каталогу слід включити основні форми, що асоціюються з сучасним костюмом. Це можуть бути різноманітні варіанти оформлення манжетів та комірців, специфічні види застібок та ін.

Елементи каталогу можуть бути створені автором повністю особисто, без використання напрацьованого іншими матеріалу. Джерелом таких елементів можуть бути всі можливі джерела натхнення – природа, образотворче мистецтво, архітектура та ін. Але дуже важливо, щоб всі елементи утворювали сукупність, поєднану стилістично та композиційно, щоб вони могли утворити гармонійну композицію костюма.

Каталог містить елементи, що відібрані як модні та сучасні, але мода постійно змінюється, тому постає питання про строки застосування каталогу та його актуальності. Мода постійно рухається, виникають нові форми та закономірності. Але все ж існують певні сталі величини, які прийнято називати класичними. Певні костюмні форми змінюються в дуже незначній мірі, тому каталоги, що містять такі форми, можна використовувати довше. Також можна скласти каталог сучасних класичних форм, який щомісяця буде доповнюватись актуальним декором чи пропорціями. Такий каталог можна використовувати декілька років.

На строк актуальності каталогів впливає і першоджерело елементів. Тренд-буки надають інформацію на 3-5 років, тому каталоги створені на їх основі також можуть залишатись актуальними цей термін. Каталоги на основі колекцій високої моди можуть слугувати 1-4 роки, в залежності від абстрагування елементів, ступеня їх трансформованості. Висока мода задає напрям стилю, але потрібен певний час, поки її нововведення реалізуються в масовому виробництві і будуть сприйняті споживачем. Навіть у сучасних модних журналах можна спостерігати, як моделі високої моди залишають популярними не дивлячись на їх дворічну або навіть трирічну давнину. Важливо вміти виділити основні модні форми, які можуть у перспективі залишитись сталими на декілька років. Зазвичай характерною ознакою цього є їх спільність. Використання схожих елементів одночасно багатьма дизайнерами свідчить про їх загальну актуальність.

Форма першоджерела підлягає морфологічному аналізу, та поділу на складові частини. В процесі поділу слід керуватись основними обраними критеріями організації каталогу. Складові частини, тобто елементи, отримані в ході аналізу першоджерел можуть класифікуватись декількома способами:

1. Структурні елементи(ліф,рукави).

2. Силует(трикутник,прямокутник,овал,трапеція)

3. Асортиментні групи(сукні,блузи,брюки).

4. Призначення(верхній одяг, офіційні костюми, білизна)

5. Деталі крою та декору(рукава, пілочки, брючина, комір, обтачка),що доцільні при використанні САПР в костюмі.

6. Стилiстика (вечiрний одяг, спортивний стиль, молодiжний одяг).

Каталоги можуть мати рiзний розмiр в залежностi вiд кiлькостi елементiв, призначення каталогу, запланованих строкiв його використання. При виборi елементiв, що увiйдуть до каталогу слiд уникати повторюваностi. При створеннi груп елементiв, що увiйдуть до каталогу, необхідно обирати основнi форми, або створювати узагальнену форму для схожих елементiв.

У виборi елементiв, що увiйдуть до каталогу, слiд брати до уваги перспективи їх використання у подальшому проектуваннi. Елементи, що є актуальними, але не можуть гармонiйно поєднуватись з iншими формами у каталозi, не слiд включати в палiтру.

Сторiнки каталогу можуть бути органiзованi з елементiв однiєї групи, або декiлькох груп. Кожен елемент може мати певний код, тобто позначення, для зручностi подальшої iдентифiкацiї у костюмi. В кодi може мiститись iнформацiя про приналежнiсть елементiв до певних груп, таким чином, щоб прочитавши код можна було визначити функцiї, силует, стиль та асортиментну групу елемента.

Каталог може бути електронним або надрукованим. Друкована версiя каталогу корисна тодi, коли в проектуваннi бере участь команда дизайнерiв i вони можуть обговорювати певнi комбiнацiї. В електронному варiантi каталогу можна запрограмувати певнi iнтерактивнi можливостi, що спрощує пошук елементiв, та навить створити систему автономного заповнення форми елементами.

Оскiльки всi елементи каталогу мають певнi властивостi сполучуваностi i можуть бути об'єднанi з iншими елементами, доцiльно створити певну сiтку-схему, в якiй кожен елемент може знайти своє мiсце. Кiтинки сiтки є певними нiшами, в яких розмiщуються елементи. Iнодi форми можуть займати декiлька кiтинок. Формування сiтки позицiонування залежить вiд властивостей самих елементiв та видiв їх класифiкацiї та подiлу. Сiтка вiдображає той рiвень подрiбностi костюма, який був обраний на етапi формування первинних елементiв. Схема розмiщення може включати в себе цiлiсний костюм, або його асортиментнi частини, тобто в одному каталозi можуть iснувати окремi сiтки для суконь, жакетiв, брюк та пальто. В залежностi вiд асортименту сiтки можуть мати рiзнi розмiри i рiвень подрiбностi.

Навить якщо сiтка передбачає одночасне створення всього костюму, тобто можливого комплекту з декiлькох виробiв рiзних асортиментних груп, вона може бути не єдиним варiантом проектного рiшення. Для каталогу можна створити декiлька можливих схем наповнення, що збiльшить результативну варiативнiсть модельного ряду.

Каталоги можуть складатись з типових костюмних елементiв, геометричних форм, що утворюють силует, членування чи декоративне наповнення, та певних модних елементiв костюма чи комбiнацiї елементiв. Основним параметром при пiдборi елементiв каталогу є структура сiтки наповнення, в якiй будуть розташованi елементи для утворення костюма. В залежностi вiд прогнозованого перiоду застосування каталогу елементи можуть мати гострi моднi особливостi або наближатись до бiльш класичних форм. Основною характерною ознакою елементiв каталогу є певна нумерацiя, утворена таким чином, щоб комбiнацiї в моделi можна було записати у виглядi ряду номерiв елементiв каталогу.

Кiлькiсть джерел первинних елементiв комбiнаторики безмежна, але створюючи каталог слiд пам'ятати всi особливостi характерних форм та створення каталогiв.

Оскiльки каталог є певною системою, в рамках якiй повинен бути утворений костюм, вiн повинен мiстити всi необхіднi для повної комбiнацiї моделi елементи, тому елементи каталогу можуть бути бiльш рiзноманiтними нiж iншi види першоелементiв комбiнаторики. Розширення варiантного ряду елементiв каталогу можливе не тiльки за допомогою пiдбору нових модних форм, а й через перетворення певної кiлькостi вже обраних за допомогою симетрiї, чи базових комбiнаторних варiацiї.

Створення каталогу може бути унiверсальним етапом у роботi з первинними елементами комбiнаторики, оскiльки каталог є систематизованою сукупнiстю таких елементiв i може включати декiлька їх видiв та ряди варiацiї цих елементiв, що створенi з використанням комбiнаторних та симетричних перетворень. Єдиною суттєвою вiдмiннiстю каталогу вiд простої сукупностi є його умовнiсть, тобто визначенiсть поставлених проектних завдань, асортиментних груп кiнцевих моделей та часових рамок актуальностi даної сукупностi.

Лiтература

1. Божко Ю.Г. Архитектоника и комбинаторика формообразования: учеб. Пособие / Ю.Г. Божко. – К.: Виц. шк., 1991. – 245с.
2. Пронин Е.С. Теоретические основы архитектурной комбинаторики учеб. пособие. для ВНЗ: Спец "Архитектура"/ Е.С. Пронин. – М.: "Архитектура-С", 2004. – 232 с.
3. Волкотруб И.Т. Основы комбинаторики в художественном конструировании: учеб. Пособие / И.Т. Волкотруб. – К.: Виц. шк., 1986. – 159 с.
4. Доможиров Ю.А. Особенности формирования коллекции моделей и запуск их в производство: Из цикла лекций заоч. фак. "Моделирование и конструирование одежды"/Ю.А. Доможиров, Е.В. Котелева, О.В. Дубина – М.: Легпромбытиздат, 1998... – 40с.

References

1. Bozhko Yu.G. Arkhitektonika i kombinatorika formoobrazovaniya: ucheb. Posobie / Yu.G. Bozhko. – K.: Vishch. shk., 1991. – 245s.
2. Pronin E.S. Teoreticheskie osnovy arkhitekturnoy kombinatoriki ucheb. posobie. dlya VNZ: Spets "Arkhitektura"/ E.S. Pronin. – M: "Arkhitektura-S", 2004. – 232 s.
3. Volkotrub I.T. Osnovy kombinatoriki v khudozhestvennom konstruirovani: ucheb. Posobie / I.T.Volkotrub. – K.: Vishch. shk., 1986. – 159 s.
4. Domozhurov Yu.A Osobennosti formirovaniya kolleksii modeley i zapusk ikh v proizvodstvo: Iz tsikla lektsiy zaoch. fak. "Modelirovanie i konstruirovaniye odezhdy"/Yu.A. Domozhurov, E.V. Koteleva, O.V. Dubina – M.: Legprombytzdat, 1998... – 40s.

Чуприна Н. В., Онищенко С. М.

Комбинаторное формообразование в одежде на основе элементов каталога

В статье исследуется формообразование костюма на основе каталога комбинаторных элементов. На основе анализа особенностей размещения элементов каталога рассмотрены основные условия и возможные источники их создания. Для эффективного использования каталога требуется создание системы классификационных признаков элементов, примеры которой приведены в статье в виде практических рекомендаций относительно группировки и систематизации общей палитры элементов на страницах каталога. Присутствует анализ процесса выбора сеток позиционирования элементов и влияния структуры сеток на вариантный состав каталога. Прослеживается зависимость сроков актуальности каталога во времени от возможных источников проектных элементов.

Ключевые слова: комбинаторный элемент, формообразование одежды, каталог, сетка позиционирования.

Chuprin N., Onishchenko S.

Combinatorial shape-forming in clothing based on catalog elements

Combinatorics of fashionable forms is an effective tool with a wide range of application. One of its species is combinatorics of catalog items. Catalog allows to classify elements and improves the efficiency of searching and creating the schemes for their positioning. Catalog elements have their properties, selection criteria and the tasks of transformation. Usually catalog includes a large number of elements, because through the directory, you can create a variety in style and range of costume forms, and thus increase the variability of design decisions.

A special feature of the catalog of combinatorial costume elements is that all the elements in it have its place in the location grid and cannot be arbitrarily changed during positioning, as is the case with other types of elements.

Taking into account the specific properties of the location, you can define the main range of sources of primary elements. First, it is a collection of contemporary fashion designers. As is a choice of costume characteristics that are fashionable belongs to well-known designers, it is in their collections you can see a constant source of fashion material. To create a more efficient catalog, it is effective to use multiple collections of various designers as a source of elements. Interesting material can be runways of high fashion, because their elements are often very exaggerated and shocking, but can be applied in everyday clothes only after the phase of transformation and adaptation.

Given the dependence of the separation of combinatorial elements into parts from the selection of positioning grid, you can create a system of combinatorial elements using the grid as a means of separation of morphological forms.

In today's mass production, project materials can be elaborated designs of yesteryears. This is convenient, because implementation of such collections in life can lower costs for design and construction. In this case a catalog is created with the principle of complementarities, meaning additions.

The source of elements affect the catalog term of relevance. Trend-books provide information for 3-5 years, so catalogs created on their basis can also remain valid at this time. Links from haute couture collections can serve 1-4 years, depending on the abstraction of elements and a degree of transformation.

Form of the source should be morphologically analyzed and separated into components. One should be guided by the basic criteria of catalog organization In the process of separation. Parts, or the element derived from the analysis of primary sources can be classified in several ways:

1. Structure elements (bodice, sleeve).
2. Silhouette (triangle, rectangle, oval, trapezoid)
3. Product groups (dresses, blouses, pants).
4. Appointment (casual clothes, formal suits, underwear)
5. Details of a cut and decorative parts (sleeves, front, trouser leg, collar), which is appropriate when using CAD in a suit.
6. Style (evening dresses, sporty, teenage clothing).

Catalogs can have different sizes depending on the number of items, its destination and the planned timing of its use. When choosing items that will be included in the catalog, one should avoid repetition. When you create a group of elements that will be included in the catalog, you need to select the main form, or create a generalized form of similar items.

When choosing items that will be included in the catalog, you should take into account the prospects for their use in future planning. Elements that are relevant, but cannot be reconciled with other forms in the directory should not be included in the palette.

Pages of directory can be organized from elements of one group or several groups. Each item may have some code, or indication, for ease of identification in subsequent suit. The code may contain information about items belonging to certain groups, so that the code can be read to determine the function, silhouette, style and product line of an item.

Catalog may be electronic or printed. Printed version of the catalog is useful when team of designers is participating in the design, so they can discuss certain combinations. In the electronic version of the directory one can set certain interactive features that simplify the search for items and even a system of autonomous completing the form with elements.

Since all catalog entries have certain properties of compatibility and can be combined with other elements, it is advisable to create a grid diagram in which each element can find its place. Grid cells are specific niches in which

elements are placed. Sometimes the form may occupy multiple cells. Formation grid positioning depends on the properties of the elements and the types of their classification and division.

Even if the grid provides simultaneous creation of all costumes, or the possible set of several products of different product groups, it may be not the only option the project design. You can create several possible schemes of filling for one catalog, increasing variability of model line.

Because the catalog is a particular system within which suit must be established, it should contain all the necessary parts for full combination of model, as directory entries may be more diverse than other primary elements of combinatorics. Expanding the variant number of catalog elements is possible not only through choosing of new fashion forms, but also through transformations of already selected ones using symmetry or basic combinatorial variations.

Creating of a catalog can be a universal stage in working with primary elements of combinatorics, because catalog is a systematic set of items and may include some of the types and numbers of variations of these elements created using combinatorial and symmetric transformations. The only significant difference from a simple set of conventions is catalog's certainty, the assignment of project tasks, product groups and final timing of models relevance.

Key words: combinatorial element, costume shape-forming, catalog, positioning grid.

УДК 75.052 (477) "19"

Гаврилко Ніна Анатоліївна
викладач

ОБРАЗ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА У ТВОРЧОСТІ УКРАЇНСЬКОГО ХУДОЖНИКА ІВАНА-ВАЛЕНТИНА ЗАДОРОЖНОГО

Автором досліджено відображення образу Тараса Шевченка в творах неформального лідера української школи монументального мистецтва 60–80-х років ХХ ст. Івана-Валентина Задорожного. Проаналізовано вплив Великого Кобзаря на формування творчої особистості художника у контексті розуміння його втечі з-під ідеологічних нашарувань мистецтва соцреалізму. Вперше проведено мистецтвознавчий аналіз малярської шевченкіани І.-В. Задорожного та окреслено її значення у образотворчому мистецтві України 60-80-х років ХХ ст.

Ключові слова: Іван-Валентин Задорожний, українська школа монументального мистецтва, шевченкіана, живопис, графічні твори, монументальне та декоративно-прикладне мистецтво, вітраж, гобелен.

Метою даної статті є дослідження образу Тараса Шевченка у творчості українського художника Івана-Валентина Задорожного у когорті художників-шістдесятників. Незважаючи на численні критичні огляди та науково-дослідні публікації, Іван-Валентин Задорожний залишається до наших днів ще повністю не розкритою, загадковою фігурою, чий творчий здобуток посідає належне місце на вершині духовності української нації. У рік 200-річчя з дня народження Тараса Шевченка розглянути й проаналізувати образ Великого Кобзаря у творчості неформального лідера київської школи монументального мистецтва 60-80-х рр. ХХ ст. Івана-Валентина Задорожного (1921–1988) дійсно актуально.

Основними завданнями даної статті є такі: проаналізувати вплив творчості Тараса Шевченка на мистецьку систему й метод українського художника-шістдесятника Івана-Валентина Задорожного; виявити взаємозв'язок і взаємопроникнення творчості цих двох великих українців; дослідити твори І.-В. Задорожного у різних жанрах (станковий живопис, монументальний живопис та монументально – декоративний, графіка), присвячені великому Кобзарю і створені у різні періоди творчості, зокрема нав'язні поезією Великого Кобзаря та зобов'язані їй своїми сюжетами, а водночас цілком самостійні.

Зрілі роки І.-В. Задорожного припали на роки хрущовської "відлиги", коли специфіка сприйняття слова була надзвичайною. В умовах, коли було заборонено чесне, щире слово класиків української літератури, Тараса Шевченка і Лесю Українку читали вголос. І це було дуже актуальним, звучало як виклик, як незгода з існуючим ладом. Слово це була публічна, не залякана стихія. Можливо, саме тому творча спадщина Івана-Валентина Задорожного просякнута любов'ю до поезії Шевченка, пов'язана з шевченківськими мотивами. Образно кажучи, Тарас Шевченко, зокрема його "Кобзар", був "Біблією" митця. Задорожний сприймав Тараса як творця національної державності, демократії, історичної свободи і державної культури, захоплювався різнобічністю таланту Тараса Шевченка, його універсалізмом.

Сяюча та гнівна муза поезії Тараса Шевченка усе життя надихала творчість Івана-Валентина Задорожного. Своїми картинами художник намагався возвеличити ім'я Тараса Шевченка. Образ Тараса Шевченка настільки хвилював Івана-Валентина Задорожного, що увічнення пам'яті поета стало для нього справжньою святою справою. Окремі живописні твори І.-В. Задорожного, наприклад, "Прометей", "Тарасова пісня", "Ленін оглядає проект пам'ятника Т.Г. Шевченкові в Москві", "Чучинська оранта", "Вселенська вечеря" переросли у грандіозну шевченкіану. Мистецтвознавець Е. Годенко-Наконечна підмітила переосмислення українськими художниками ХХ ст. образу Тараса Шевченка – "від іконічного, часом лакованого до живого, багатогранного" [1, 184]. Тож далі ми проаналізуємо еволюцію образу Тараса Шевченка в творчості І.-В. Задорожного.